

વૃદ્ધો : આપણો વારસો

સ્વ. નટુભાઈ ઠક્કર ‘યાત્રિક’

નટુભાઈ ઠક્કર : ‘યાત્રિક’ નું તખલ્લુસ ધરાવતા, સમાજમાં અનેરું સ્થાન પામેલા નટુભાઈએ એક વર્તમાનપત્રમાં ‘લીમડાની એક ડાળ મીઠી’ નામની કટાર દ્વારા માનવમનની માવજત કરતાં અનેક લખાણો લખ્યાં છે. તેમનું પુસ્તક ‘ફૂલડે ફૂલડે ફોરમ’ માનવને માનવ બનવાની પ્રેરણા આપે છે. તો ‘ઉજાસનો ઉત્સવ’ પુસ્તકમાં મૂલ્યનિષ્ઠાના દીપકને પ્રજ્વલિત રાખતા સત્યપ્રસંગો આલેખાયેલા છે. તેમાંનો જ એક માર્મિક પ્રસંગ અહીં લેવામાં આવ્યો છે.

પ્રસ્તુત કૃતિ જાપાનની એક સામાજિક લોકકથા છે. જાપાનના રાજાએ વૃદ્ધોને પહાડમાં મૂકી આવવાનો કડક કાયદો બનાવ્યો હતો. તેનું ઉલ્લંઘન કરનારને મૃત્યુદંડ જેવી આકરી સજા કરવામાં આવતી. તેમ છતાં આવા કડક કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરી યુવાન પુત્રએ પિતાને કેવી રીતે બચાવ્યા અને ‘ઘરડાં ગાડાં વાળે’ આ કહેવતને સિદ્ધ કરી બતાવી તેનું નિરૂપણ કરેલ છે. સમાજમાં પરિવર્તન લાવવામાં યુવાનોની ક્ષમતાનું અહીં ઉલ્લેખનીય ઉદાહરણ છે.

જાપાનની એક લોકકથા. એક જમાનામાં રાજાએ એવો કાયદો કર્યો કે મા-બાપ જ્યારે બુદ્ધા થઈ જાય અને કોઈ પણ કામ કરવા માટે સક્ષમ ના રહે ત્યારે એમને દૂરના પહાડોમાં લઈ જઈ છોડી દેવાનાં...

કાયદો કડક. વૃદ્ધોને નાખી આવો. યુવાન પુત્રોની એ જવાબદારી. એટલે દેશમાં કોઈ વૃદ્ધ જ દેખાય નહીં. જે લોકો આ કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરે એમને મૃત્યુદંડ જેવી આકરી સજા. એટલે સૌ પોતાનાં મા-બાપ વૃદ્ધ થતાં એમને પહાડો ઉપર કે જંગલોમાં મૂકી આવતાં. એક યુવાનને પિતા પ્રત્યે ખૂબ જ પ્રેમ. જ્યારે પિતા વૃદ્ધ થયા ત્યારે એને પણ એમને જંગલમાં છોડી આવવાની આજ્ઞા મળી.

ભારે હૈયે અને અશ્રુભરી આંખે એણે બાપને ખભે ઉપાડ્યા ને નીકળી પડ્યો પહાડોમાં, બાપને મૂકી આવવા. બાપને પીઠ ઉપર ઉપાડીને જતો હતો ત્યારે ખભા પર બેઠેલા વૃદ્ધ બાપ વિચારતા હતા કે, બિલામણા જંગલમાં રહેને મારો દીકરો ભૂલો પડે તો? એટલે એણે ખભે બેઠાં... બેઠાં... ફૂણાંફૂણાં વૃક્ષોની ડાળખીઓ રસ્તામાં નાખવા માંડી જેથી કરીને દીકરો પાછો ફરે ત્યારે રસ્તો ભૂલી ન જાય.

ભાવિક પિતા : ભાવુક પુત્ર.

કાયદાના જડબંધન.

આકરી લાચારી. બંનેની આંખમાં આંસુ. પુત્રે પિતાને તકલીફ ના પડે એવી જગ્યા પસંદ કરી. પાંદડાંની પથારી પાથરી બેસાડ્યા અને રડતી આંખે વિદાય માગી. વિદાય લેતા પુત્રને પિતાએ નજીકના વૃક્ષની ડાળી બતાવી કહ્યું : ‘વત્સ, આ ડાળખી ઓળખી લે... રસ્તામાં એની ઍંધાણીએ ચાલ્યો જજે. તું ભૂલો ન પડે માટે રસ્તામાં આવી ઍંધાણીઓ મેં ઠેકઠેકાણે નાખી છે.’ પિતાનું આવું વાત્સલ્ય, પોતાના તરફ આવી ચિંતા, હેતાળ દીકરાના હૈયાને હચમચાવી ગઈ.

આવા અડાબીડ જંગલમાં બાપને મૂકીને આવવા હૈયું તૈયાર ના થયું ને કાપદાની પરવા કર્યા વિના એણે તો ફરીથી બાપને ઊંચકી લીધા ને છાનામાના ઘરના વાડામાં વૃક્ષોની ઘટા વચ્ચે નાનકડી ઝૂંપડી બનાવી તેમાં રાખ્યા કે જ્યાંથી કોઈ જોઈ જ ન શકે.

દીકરો રોજ પિતાને ખાવાનું આપી આવતો ને એમ દિવસો શાંતિથી પસાર થતા હતા.

રાજા હતો ધૂની મગજનો. એના મનમાં એક વિચાર જાગ્યો. સરસ રંધો મારેલી સુંવાળી લાકડાની દાંડી બનાવી રાજાએ નગરજનોને પૂછાવ્યું... ‘આમાં ક્યો ભાગ મૂળ તરફનો અને ક્યો ભાગ ટોચનો?’

પ્રજા મૂંઝાઈ પણ પેલા પુત્રને પિતાએ મદદ કરી કહ્યું : ‘એ ટુકડાને પહોળા પાણીના તપેલામાં મૂક... જે ભાગ પાણી તરફ નમે એ મૂળ ને ઉપર રહે તે ટોચ.’ રાજા ખુશ થયા.

પણ ફરી એક વખત રાજાને નવો તુકકો સૂઝ્યો. ‘વગાડ્યા વિના જાતે વાગે એવું ઢોલ બની શકે?’ પેલો પુત્ર મૂંઝાયો. પણ પિતાએ ઉકેલ બતાવ્યો: ‘આ તો સાવ સરળ છે. જા બજારમાં જઈને ચામડું લઈ આવ. પહાડમાં જઈ મધપૂડો લાવ...’ બાપે ઢોલની ગોળાઈમાં વચ્ચે મધપૂડો મૂકીને બેઉ બાજુ ચામડું મઢી લીધું. રાજાએ જેવું ઢોલને આમતેમ ફેરવીને જોયું કે અંદરની મધમાખીઓનો બણબણાટ બેઉ બાજુના ચામડાને સ્પર્શતો ગુંજી ઊઠ્યો. રાજા પ્રસન્ન થયો.

ધીમે રહીને એણે યુવાનને આવા અઘરા કોયડાના ઉકેલો તે કઈ રીતે શોધી લાવે છે તે જણાવવા કહ્યું. ત્યારે પુત્રે સહેજ પણ ગભરાયા વગર સાચેસાચી વાત કહી : ‘ઉંમરના આરે પહોંચેલા લાગણીસભર મારા પિતાને હું જંગલમાં છોડીને આવી શક્યો નહીં. મેં એમને મારા ઘરના વાડામાં નાની ઝૂંપડીમાં સંતાડ્યા છે. અનુભવ અને હાપણના ભંડારના મારા એ વારસાને મેં રાજ્યનો ગુનો નોતરીને મારી પાસે રાખ્યા છે. હવે આપ સજાનો જે હુકમ કરો એ ભોગવવા તૈયાર છું.’

રાજા દંગ રહી ગયો.

ઘરડાની સમજણ ને શાણપણ તરફ પોતે અકારણ બતાવેલી નફરત ઉપર પસ્તાવો થયો. આવી સમજ ને ડહાપણના ભંડારોને આમ જંગલમાં મૂકી આવવા ને ભૂખેતરસે મારી નાખવા એ યોગ્ય નથી, એવું એમને સમજાયું ને આખોય કાયદો રદ થયો.

જોયું બાળકો ? ઘરડાં માણસો અનુભવના કેવા ભંડાર છે ! સાચે જ વૃદ્ધો આપણો વારસો છે. એ વારસાને જાળવવા આપણે કટિબદ્ધ છીએ ખરા ?

● માર્ગદર્શક સ્તંભ ●

પ્રસ્તુત કૃતિ સમજાવતાં પહેલાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે તેમનાં માતા-પિતા પ્રત્યેની તેમની લાગણી વિષયક વાતો કરવી. ભારતીય સંસ્કૃતિના ‘માતૃદેવો ભવ, પિતૃદેવો ભવ’ના મૂલ્ય બાબત સમજણ આપવી. માતાપિતાની હાજરી સંતાનો માટે માત્ર પ્રેરણારૂપ જ નહિ પરંતુ સાચી દિશાના માર્ગદર્શન સમ બની રહે છે તેવાં અનેક ઉદાહરણો આપી પાઠના વિષયવસ્તુને આધારે પ્રશ્નો પૂછી તેમના વિચારો જાણતા રહેવા અને જરૂરી જણાય ત્યાં આવશ્યક માહિતી કે જ્ઞાન આપતા જઈને યોગ્ય સંસ્કારનું સિંચન કરવાની દરેક તકને યોગ્ય રીતે ઝડપી લેવી. વૃદ્ધો માત્ર પોતાના પરિવારનો જ નહિ પણ સમાજ અને દેશનો અમૂલ્ય વારસો હોવાથી આપણે આપણાં એ અમૂલ્ય વારસાને જાળવીને તેનું જતન કરવાનું છે તેવી દઢ ભાવના વિદ્યાર્થીઓના મનમાં દઢ કરવી.

સ્વાધ્યાય

સ. ૧ નીચેના શબ્દો માટે કૃતિમાં વપરાયેલા શબ્દો લખો.

(૧) અનાદર	(૨) કોમળ	(૩) સુહૃદય	(૪) સમર્થ
(૫) નિશાની	(૬) ઘોર	(૭) આંસુ	(૮) ઘરડાં

સ. ૨ ઉદાહરણ પ્રમાણે શબ્દ લખો. દા. ત. : અઘરા - સહેલા

(૧) જડ	(૨) સુંવાળી	(૩) સક્ષમ	(૪) કારણ
(૫) યુવાન	(૬) બંધન	(૭) ઝૂંપડી	(૮) સમજણ

સ. ૩ આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને વાક્ય બનાવો.

(૧) ધૂની	(૨) ભાવુક	(૩) એંધાણી	(૪) અડાબીડ

સ. ૪ ‘ભાવતાલ’ એ શબ્દોનો એક શબ્દ છે. તે પ્રમાણે નીચેના શબ્દો સાથે એક-એક શબ્દ જોડીને એક શબ્દ બનાવો.

(મુકકી, વસ્ત્રો, ચાકર, મેદાન)

(૧) અન્ન	(૨) નોકર	(૩) ખેદાન	(૪) ઘક્કા

સ. ૫ રૂઢિપ્રયોગ અને તેના અર્થની સાચી જોડી બનાવો.

‘અ’	‘બ’
(૧) દંગ રહી જવું	અનાદર કરવો
(૨) કટિબદ્ધ થવું	દરકાર ન કરવી
(૩) હૈયું હચમચી જવું	આશ્ચર્યમાં પડી જવું
(૪) પરવા ન કરવી	તૈયાર થવું, સજ્જ થવું
(૫) ઉલ્લંઘન કરવું	સખત આઘાત લાગવો

સ. ૬ યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી વાક્ય ફરીથી લખો.

- (૧) આ લોકકથા _____ ની છે.
(અ) જાપાન (આ) ભારત (ઇ) અમેરિકા
- (૨) રાજાએ કાયદો કર્યો કે મા-બાપ _____.
(અ) માંદા પડે તો તેમને દૂર પલાડોમાં મૂકી આવવાનાં
(આ) કામ કરી શક્તા ન હોય તો ઘરમાંથી કાઢી મૂકવાનાં
(ઇ) ઘરડાં થઈ જાય, કામ કરવા સક્ષમ ન રહે ત્યારે એમને દૂરના પલાડોમાં લઈ જઈ છોડી આવવા
- (૩) પુત્ર જંગલમાં ભૂલો ન પડે તે માટે પિતાએ તેના ખભે બેઠાં બેઠાં _____.
(અ) આખા રસ્તે રંગબેરંગી ફૂલોની નિશાની કરી
(આ) ફૂણાં ફૂણાં વૃક્ષોની ડાળીઓ રસ્તામાં નાખવા માંડી
(ઇ) કાગળના નાના-નાના ટુકડા કરી નાંખવા માંડ્યા
- (૪) પોતાના પિતાને તકલીફ ન પડે તે માટે પુત્રે _____.
(અ) પાંદડાંની પથારી કરી
(આ) ઘાસની પથારી કરી
(ઇ) રૂના ગાદલાની પથારી કરી

સ. ૭ ચાલો, સમજીને લખીએ.

- (૧) કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરનારને સજા કરવામાં આવતી -
- (૨) પિતા તરફની લાગણી માટે યુવાને પરવા ન કરી -
- (૩) જંગલમાંથી પાછા લાવી યુવાને પિતાને છાનામાના રાખ્યા -
- (૪) છેવટે રાજાએ કાયદો રદ કર્યો -

સ. ૮ પાઠમાંથી યોગ્ય વિશેષણ શોધીને લખો.

- (૧) _____ કાયદો (૨) _____ સજા
(૩) _____ જંગલ (૪) _____ પુત્રો
(૫) _____ આંખ (૬) _____ હૈયે

સ. ૯ રેખાંકિત શબ્દને ‘તા’ પ્રત્યય લગાવી વાક્ય ફરીથી લખો.

દા.ત. રાજા મનથી પ્રસન્ન થયો.

જવાબ : રાજાના મનમાં પ્રસન્નતા હતી.

- (૧) સુરભિનો અવાજ મધુર હતો.
- (૨) ગુરુજી મહાન હતા.
- (૩) શીલા બધાજ કામમાં કુશળ હતી.
- (૪) બગીચો સુંદર મનમોહક હતો.
- (૫) હિમાલયનો તે વૃદ્ધ સાધુ ઘણો પવિત્ર હતો.

સ. ૧૦ તમારાં દાદા-દાદી અથવા નાના-નાનીને કેવી રીતે મદદ કરશો? તે લખો.

- ★ ‘ઘરડાં ગાડાં વાળે’ કહેવત આ લોકકથા દ્વારા સાર્થક થાય છે આવી અન્ય કોઈપણ કહેવતને સાર્થક કરતી વાર્તા વર્ગમાં કહો.

પ્રકલ્પ

- ★ તમારાં માતા-પિતા કે દાદા-દાદીની મદદથી તમારા પરિવારની ઓછામાં ઓછી ચાર પેઢીની વંશાવલિનું વૃક્ષ તૈયાર કરી ઘરના વડીલને તેમના જન્મદિવસે કે ખાસ પ્રસંગે ભેટ આપો.

★ વિશેષ વાંચન ★

તો એ મિથ્યાચાર છે... ?

હું વ્રત, એકટાણાં, ઉપવાસ કરું અને મારા મનમાંથી ગુસ્સો, ઈર્ષ્યા, ડંખ નિર્મૂળ ન થાય, તો મારું એ તપ મિથ્યા છે.

હું મંદિરે જાઉં, ફૂલ ચઢાવું, માળા ગણું અને મારાં કર્મમાંથી સ્વાર્થ, લોભ, મોહ નિર્મૂળ ન થાય તો મારી એ પૂજા મિથ્યા છે.

હું જપ કરું, સત્સંગ કરું, ધ્યાન કરું અને મારા ચિત્તમાંથી અહંકાર, અભિમાન, મોટાઈનો ભાવ નિર્મૂળ ન થાય તો મારી એ ઉપાસના મિથ્યા છે.

હે પરમાત્મા, હું પ્રાર્થના કરું ને તમારું નામ લઉં અને મારા જીવનમાં પ્રેમ, કરુણા, મૈત્રી, આનંદ પ્રગટ ન થાય તો મારો તમારી સાથેનો સંબંધ મિથ્યા છે.

- કુંદનિકા કાપડિયા

ભૂલો ભલે બીજું બધું મા-બાપને ભૂલશો નહિ.

